**Jacques Tardi, Dominique Grange en Accordzêâm.
“De Laatste Aanval”**

Casterman, 2016

Brecht Capiau

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/5919>

DOI : 10.4000/temoigner.5919

ISSN : 2506-6390

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 2 avril 2017

Pagination : 168-169

ISBN : 978-2-930953-00-7

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Brecht Capiau, « Jacques Tardi, Dominique Grange en Accordzêâm. “De Laatste Aanval” », *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 124 | 2017, Online op 30 novembre 2021, geraadpleegd op 01 décembre 2021. URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/5919> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/temoigner.5919>

Ce document a été généré automatiquement le 1 décembre 2021.

Tous droits réservés

Jacques Tardi, Dominique Grange en Accordzêâm. “De Laatste Aanval”

Casterman, 2016

Brecht Capiau

RÉFÉRENCE

Jacques Tardi, Dominique Grange en Accordzêâm. *De Laatste Aanval*. Casterman, 2016, 92 p.

- 1 De Franse striptekenaar Jacques Tardi is al van kindsbeen af geobsedeerd door de Eerste Wereldoorlog. Aan de grondslag van die obsessie ligt een langdurig verblijf bij zijn grootouders toen hij vijf was. Zijn grootvader was een veteraan van de Eerste Wereldoorlog, maar van hem kreeg de jonge Tardi weinig info. Zijn grootmoeder daarentegen vulde het hoofd van de striptekenaar met gruwelijke beelden en anekdotes. Het moet op een jongen van vijf ongetwijfeld veel indruk hebben gemaakt. In 1993 schreef Tardi stripgeschiedenis met *Loopgravenoorlog* (*C'était la guerre des tranchées*), een album in zwart-wit dat het leven van de soldaten in de loopgraven in beeld bracht. De ongefilterde, rauwe beelden aangevuld met anekdotische verhalen maakten grote indruk op pers en publiek. Het album groeide snel uit tot een moderne klassieker en duikt ook vandaag nog op in top 10-lijstjes van beste strips aller tijden. In 2010 voegde de Fransman een tweede luik toe aan zijn onderzoek naar de ‘Groote Oorlog’. *De Grote Slachting* experimenteerde met kleur, maar zette de anekdotiek van het eerste album voort. Jean-Pierre Verney, de vaste documentalist van Tardi, werd als medeauteur vermeld.
- 2 In *De Laatste Aanval* keren we voor een derde keer naar de loopgraven. Enerzijds is het een vertrouwd weerzien met de narratieve en visuele stijl die we gewend zijn. Anderzijds brengt Tardi voldoende variatie aan om opnieuw te verrassen. In tegenstelling tot de vorige albums volgen we dit keer alles door de ogen van een centraal hoofdpersonage, brancardier Augustin. We ontmoeten hem op het slagveld als

hij samen met zijn collega Sauvageon de gewonde Grumeau vervoert. Het is vrij duidelijk dat Augustin niet veel op heeft met de menselijke soort. Hij merkt op dat de brave mensen van de Somme voor de oorlog 'hun konijnen vilden, hun varkens keelden, hun honden afranselden en hun katjes verdronken'. Deze sarcastische ondertoon kenmerkt het hele album en toont aan dat Tardi met de jaren niet milder is geworden, wel integendeel. Na een aanval met granaten, waarbij zijn collega Sauvageon omkomt, aarzelt Augustin geen seconde om de schreeuwende Grumeau te wurgen opdat hij niet ontdekt zou worden door de Duitsers. Een racistische legerkapitein is echter getuige van het tafereel.

- 3 Op dat moment koppelt Tardi zijn hoofdpersonage los van het heden en begint met hem een licht surrealistische odyssee over het slagveld. Via Augustin voorziet de auteur het oorlogsgebeuren van kritisch commentaar. Zo maken we bijvoorbeeld kennis met 'La Force noire', de zwarte troepen uit Madagaskar, Noord-Afrika en Senegal die als kanonnenvoer worden ingezet aan het front. 'Wilden' zijn namelijk uiterst geschikt om het op te nemen tegen de Hunnen, de bijnaam van de 'barbaarse' Duitsers tijdens de Eerste Wereldoorlog. De Franse striptekenaar laat het niet na om bij deze anekdote zijn afkeuring te uiten over de manier waarop zijn 'beschaafde' vaderland Frankrijk de troepen misbruikt. Andere voorbeelden die Tardi aanhaalt, lijken op het eerste gezicht te bizar om waar te zijn. Het historisch correcte, maar vreemde verhaal van de 'Bantams', de Britse legereenheden waarvan de leden tussen de 1,50 en de 1,60 meter waren, is er slechts een van. Op stilistisch vlak dompelt Tardi met zijn kenmerkende weidse, panoramische cadrages de lezer onder in de geportretteerde wereld. Net als in de vorige albums van zijn oorlogstrilogie schuwt de tekenaar de gruwelijke details niet. Half ontbonden lijken in een kraterpoel, een hand of een voet die wegzinkt in de zuigende modder en kapotgeschoten gezichten benemen letterlijk de adem. Het is een blijvende herinnering aan het feit dat oorlog, vroeger en nu, voor onuitwisbare littekens zorgt en leed veroorzaakt dat we te gepasten tijde moeten herdenken. Tardi toont met een vergrootglas datgene wat we het liefst zouden vergeten van de Eerste Wereldoorlog. Het is een blik die altijd confronterend is, maar nooit gratuit.
- 4 *De Laatste Aanval* zou er nooit gekomen zijn zonder de cd die Jacques Tardi en zijn vrouw Dominique Grange opnamen met de muziekgroep Accordzêâm. Het stripalbum is gegroeid uit een theatertournee van het koppel in 2014. Samen met Accordzêâm brachten ze oorlogsliedjes, vergezeld van geprojecteerde stripbeelden. Tardi las tussen de muziek en de beelden door enkele teksten. In de teksten, die opgenomen zijn in dit album, kunnen we de genese zien van personages als Augustin, de brancardier, en Broutille l'anguille. De veertien oorlogsliedjes op de cd accentueren en vervolledigen bepaalde gebeurtenissen in het stripalbum. Beide vormen een artistieke tandem, een symbiose tussen beeld en muziek.
- 5 *De Laatste Aanval* vormt een waardig sluitstuk voor een oorlogstrilogie waarvan de kiem al was gezaaid in 1968, maar die pas concreet vorm kreeg vanaf de jaren negentig. Jacques Tardi leerde ons met nieuwe ogen kijken naar een conflict dat vroeger maar al te vaak werd afgedaan als 'weinig toegankelijk', 'controversieel' en zelfs ouderwets. Het feit dat hij dit album maakte in samenwerking met zijn vrouw benadrukt bovendien de diepe persoonlijke en emotionele band die doorheen de jaren is gegroeid met het onderwerp. De oorlogstrilogie van Tardi zal de geschiedenis ingaan als een tijdloos

document dat ons confronteert met een ongemakkelijke waarheid, maar even goed inzicht biedt en verheldering brengt voor alle generaties.